

Wyrok z dnia 23 września 1999 r.

II UKN 119/99

1. Okres niezdolności do pracy stwierdzonej zaświadczeniem lekarskim wlicza się do okresu zasiłkowego, choćby pracownik w czasie zwolnienia faktycznie wykonywał pracę.

2. O dacie powstania niezdolności do pracy decyduje dzień określony w zwolnieniu lekarskim jako termin jej wystąpienia, a nie faktycznie zaprzestanie wykonywania pracy przez pracownika.

Przewodniczący: SSN Barbara Wagner (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 23 września 1999 r. sprawy z wniosku Marka P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o podstawę wymiaru zasiłku chorobowego, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 23 września 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 9 października 1997 r. [...] zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. z dnia 12 marca 1996 r. [...], ustalając, że podstawę wymiaru zasiłku chorobowego dla Marka P. stanowi wynagrodzenie za pracę z okresu od czerwca do listopada 1995 r.

Marek P. był pracownikiem Spółki z o.o. „I.E. i M.M.” w W. od 1 maja 1995 r. wynagradzanym do października 1995 r. według najniższych dopuszczalnych stawek. Anekssem do umowy od 1 listopada 1995 r. wynagrodzenie wnioskodawcy podniesiono do kwoty 50.000 zł. Ze względu na trudności płatnicze firmy, wypłata wynagrodzenia nastąpiła z kilkumiesięcznym opóźnieniem. Marek P. otrzymał zwolnienie od pracy z powodu choroby w okresie od 14 do 27 listopada 1995 r., lecz nie przed-

łożył go organowi rentowemu. Następnie korzystał ze zwolnienia lekarskiego udzielonego z powodu choroby o tym samym numerze statystycznym od 1 grudnia 1995 r.; zwolnienie to przedstawił Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych.

W ocenie Sądu, wykonywanie pracy w okresie zwolnienia lekarskiego jest prawnie dozwolone. Przepisy zabraniają jedynie podejmowania „innej” pracy zarobkowej. Skoro, zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.), powoływanej dalej jako „ustawa zasiłkowa”, zasiłek chorobowy nie przysługuje, jeżeli pracownik zachowuje za czas niezdolności do pracy prawo do wynagrodzenia, to do okresu zasiłkowego Marka P. nie należy wliczać okresu jego niezdolności do pracy w czasie od 14 do 27 listopada 1995 r. Okres niezdolności ubezpieczonego do pracy rozpoczął się zatem 1 grudnia 1995 r. Według art. 12 ustawy zasiłkowej, podstawę wymiaru świadczenia stanowi wynagrodzenie za pracę wypłacone pracownikowi za okres 6 miesięcy poprzedzających miesiąc, w którym powstała niezdolność do pracy. Wobec tego, przy ustaleniu wysokości zasiłku chorobowego dla wnioskodawcy należało do podstawy wymiaru świadczenia wliczyć wynagrodzenie wypłacone mu za okres od czerwca do listopada 1995 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 23 września 1998 r. [...] uwzględnivszy apelację organu rentowego, zmienił powyższy wyrok i oddalił odwołanie Marka P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Po przeprowadzeniu uzupełniającego postępowania dowodowego Sąd ustalił, że Marek P. był zatrudniony od 1 maja 1995 r. w „I.E. i M.M.” Spółce z o.o. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy, wykonując obowiązki prezesa zarządu. Spółkę jako pracodawcę reprezentowała jej prokurent generalny – Anna P. – żona wnioskodawcy. Strony uzgodniły stawkę miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego na 280 zł oraz premię uznaniową. Aneksem do umowy o pracę z dnia 1 lipca 1995 r. stawkę wynagrodzenia zasadniczego podniesiono od tego dnia do 295 zł, zaś aneksem z 1 listopada 1995 r. do 50.000 zł. Wynagrodzenie za okres od maja do września 1995 r. zostało wnioskodawcy wypłacone dopiero w październiku tego roku. Do 23 lutego 1996 r. wynagrodzenie za listopad 1995 r. figurowało na koncie należności, a więc do tej daty nie zostało pracownikowi wypłacone.

Spółka „I.E. i M.M.” od sierpnia 1995 r. ponosiła straty. W okresie od 1 stycz-

nia do 31 grudnia 1995 r. wykazała dochód podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych w wysokości 48.596 zł, a jej dochód za ten czas wyniósł 29.158 zł. Wykazany przychód stanowiła kwota 874.473 zł (zaświadczenie Urzędu Skarbowego [...] w W. z dnia 26 sierpnia 1998 r.).

Według danych zawartych w zeznaniu podatkowym wnioskodawcy PIT- 30, wypełnionym w dniu 29 kwietnia 1996 r., jego przychody za 1995 r. zostały określone na kwotę 4.781,33 zł, koszty uzyskania tego przychodu na 4.114 zł, a dochód na 666,79 zł.

W tej sytuacji, zdaniem Sądu, „brak jest uzasadnionych powodów (poza uzyskaniem korzyści materialnych w postaci znacznie podwyższonego zasiłku chorobowego), dla których można było podwyższyć wnioskodawcy, począwszy od listopada 1995 r. tak znacznie wzrost wynagrodzenia, bo aż do kwoty 50.000 zł i to bez jakiegokolwiek zmiany warunków pracy”. W ocenie Sądu, aneks do umowy o pracę z dnia 1 listopada 1995 r. „wskazuje o intencyjności tej umowy, zawartej celem obejścia przepisów, w takim stopniu, by wnioskodawca uzyskał znacznie wyższy zasiłek chorobowy”.

Marek P. otrzymał zwolnienie lekarskie od 14 do 27 listopada 1995 r. z powodu choroby o numerze statystycznym 352, którego nie przedstawił Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, a następnie - od 1 grudnia 1995 r. - zwolnienie z powodu niezdolności do pracy wywołanej chorobą o tej samej jednostce statystycznej. Zwolnienie lekarskie za czas od 14 do 27 listopada 1995 r. zostało wydane na podstawie § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 21 kwietnia 1993 r. w sprawie orzekania o czasowej niezdolności do pracy (Dz.U. Nr 38, poz. 171) i nie ma podstaw by okres ten wyłączyć przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego. Fakt, że w okresie zwolnienia lekarskiego wnioskodawca nie przerwał pracy może mieć znaczenie tylko w kontekście art. 18 ustawy zasiłkowej.

Ubezpieczony zaskarżył ten wyrok kasacją. Wskazując jako jej podstawę naruszenie prawa materialnego, a to: art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. i „ art. 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 21.04. 93 r w sprawie orzekania o czasowej niezdolności do pracy (Dz.U. Nr 31 poz. 1171) przez przyjęcie, że zwolnienie lekarskie obejmujące okres od dnia 14.11.95 r do 27.11.95 r wyznacza początek powstania niezdolności do pracy nawet wtedy, gdy wnioskodawca nie korzystał z tego zwolnienia lekarskiego i świadczył pracę”, oraz przepisów postępowania, a mianowicie art. 227 KPC w zw. z art. 233 § 1 KPC i art. 328 § 2 KPC „

przez dokonanie dowolnej oceny dowodów”, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania ewentualnie o jego zmianę i oddalenie apelacji oraz zasądzenie kosztów postępowania. Zdaniem skarżącego, „Z zebranego materiału dowodowego Sąd wyciągnął nielogiczne wnioski, że spółka wykazywała jedynie stratę i nie było w tej sytuacji w ogóle podstaw do jego podwyższenia ale mimo istnienia tych okoliczności wnioskodawca otrzymał wynagrodzenia z tym, że w roku następnym tj. 96.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy zasadnicze znaczenie miała kwestia prawidłowego ustalenia daty powstania niezdolności ubezpieczonego do pracy. Od tego zależało czy przy ustaleniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego Marka P. należy brać pod uwagę jego wynagrodzenie za pracę z okresu od maja do października, czy od czerwca do listopada 1995 r. Od ustalenia daty powstania niezdolności do pracy zależało też czy zmiana, z dniem 1 listopada 1995 r., wynikających z umowy o pracę warunków płacy stanowiła okoliczność istotną w sprawie i czy w związku z tym konieczna była ocena jej skuteczności prawnej.

I. Czasowa niezdolność do pracy z powodu choroby jest zdarzeniem prawnym wywołującym skutki zarówno w sferze pracowniczej ubezpieczonego, jak i ubezpieczeniowej pracownika. W płaszczyźnie stosunku pracy niezdolność do pracy uzasadnia zwolnienie pracownika z obowiązku świadczenia pracy i usprawiedliwia jego nieobecność w pracy; w płaszczyźnie stosunku ubezpieczenia społecznego powoduje powstanie prawa ubezpieczonego do zasiłku chorobowego. Status formalny pracownika podlegającego obowiązkowi ubezpieczenia z tytułu niezdolności do pracy jest więc złożony, a wyznaczające go przepisy należące do różnych dyscyplin prawnych są ze sobą funkcjonalnie powiązane.

Błędny jest pogląd Sądu pierwszej instancji i skarżącego, że niezdolność pracownika do pracy wskutek choroby nie stanowi przeszkody w wykonywaniu przez niego pracy. Stwierdzona przez lekarza niezdolność do pracy i udzielenie na czas jej trwania zwolnienia od pracy nie tylko usprawiedliwiają nieobecność w pracy, ale zobowiązują pracodawcę do odmowy dopuszczenia pracownika do pracy. Naruszenie tego obowiązku zagrożone jest rozmaitej natury sankcjami, uzasadniając nawet w skrajnych przypadkach odpowiedzialność karną. W sensie prawnym brak zdolności

do pracy jest zawsze przeszkodą w jej świadczeniu.

Świadczenie pracy w okresie zwolnienia lekarskiego, czy też niezgłoszenie takiego zwolnienia pracodawcy lub Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, nie zmienia obiektywnego faktu, że pracownik był niezdolny do pracy i nie uzasadnia traktowania tego okresu jako okresu zdolności do pracy ani w sferze prawa pracy, ani prawa ubezpieczeń społecznych. W ubezpieczeniach społecznych - rację ma Sąd drugiej instancji - okoliczności te mogą być ewentualnie brane pod uwagę przy ocenie zachowania przez pracownika prawa do zasiłku chorobowego (art. 18 ustawy zasiłkowej). W stosunkach pracy mogą być oceniane w aspekcie przestrzegania przez pracodawcę (a także pracownika) licznych przepisów służących ochronie zdrowia i życia zatrudnionych.

II. Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy zasiłkowej „zasiłek chorobowy nie przysługuje za okres niezdolności do pracy, w których pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia.” Hipoteza zawartej w tym przepisie normy prawnej dotyczy dwu odmiennych sytuacji - przewidzianej w art. 92 KP oraz w przepisach szczególnych w rozumieniu art. 5 KP. Wnioskodawca nie był pracownikiem, którego stosunek pracy regulują przepisy szczególne. Ma więc do niego zastosowanie art. 92 KP. Według tego przepisu pracownikowi za czas niezdolności do pracy wskutek choroby trwającej łącznie do 35 dni w ciągu roku kalendarzowego przysługuje prawo do 80% wynagrodzenia. Wynagrodzenie to ma charakter gwarancyjny. Spełnia te same funkcje co zasiłek chorobowy. Dlatego prawo do niego unormowane jest podobnie jak prawo do zasiłku. Oblicza się je według zasad obowiązujących przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego (art. 92 § 2 KP) i nie przysługuje w przypadkach, w których pracownik nie ma prawa do zasiłku chorobowego (art. 99 § 3 pkt 2 KP). Poza tym, okresy niezdolności do pracy, w których pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia wlicza się do okresu zasiłkowego (art. 14 ust. 1 zdanie drugie ustawy zasiłkowej).

Jedynie w takim kontekście można zasadnie twierdzić o zachowaniu przez wnioskodawcę niezdolnego do pracy z powodu choroby prawa do wynagrodzenia.

III. Według art. 5 ust. 1 ustawy zasiłkowej „zasiłek chorobowy przysługuje pracownikowi, który stał się niezdolny do pracy z powodu choroby”. Trafnie zatem podniósł Sąd drugiej instancji, że prawo do zasiłku chorobowego związane jest z niezdolnością do pracy wskutek choroby, nie zaś z nieobecnością w pracy spowodowaną chorobą.

Niezdolność wnioskodawcy do pracy powstała w dniu 14 listopada 1995 r. Została ona stwierdzona zaświadczeniem lekarskim wydanym na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w sprawie orzekania o czasowej niezdolności do pracy. Po 27 listopada 1995 r. Marek P. nie zgłosił się na badania kontrolne, a od 1 grudnia 1995 r. powodem jego niezdolności do pracy była ta sama choroba. Nie tylko domniemanie faktyczne przemawia za ciągłością niezdolności wnioskodawcy do pracy. Według bowiem art. 9 ust. 2 ustawy zasiłkowej, do okresu zasiłkowego wlicza się okres poprzedniej niezdolności do pracy, spowodowanej tą samą chorobą, jeżeli przerwa pomiędzy ustaniem poprzedniej a powstaniem ponownej niezdolności do pracy nie przekraczała trzydziestu dni." Niezdolność Marka P. do pracy należy zatem traktować jako ciągłą, trwającą nieprzerwanie od 14 listopada 1995 r.

W świetle powyższego zarzut naruszenia § 9 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 21 kwietnia 1993 r. w sprawie orzekania o czasowej niezdolności do pracy nie jest uzasadniony. Sąd zastosował ten przepis prawidłowo. Prawdziwość zaświadczenia lekarskiego o niezdolności Marka P. do pracy w okresie od 14 do 27 listopada 1995 r. nie była przez strony kwestionowana.

IV. Stosownie do art. 12 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy zasiłkowej „podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowi przeciętne miesięczne wynagrodzenie wypłacone pracownikowi za okres 6 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstała niezdolność do pracy”. Przepisy nie przewidują zmiany obliczania podstawy wymiaru zasiłku chorobowego w przypadku ciągłości niezdolności do pracy (okresu zasiłkowego). Gdyby jednak nawet założyć, wbrew powołanemu wyżej przepisowi art. 9 ust. 2 ustawy zasiłkowej, że Marek P. odzyskał zdolność do pracy na okres od 28 do 30 listopada 1995 r., to nie zmieniłoby to sytuacji w zakresie ustalenia podstawy wymiaru należnego mu zasiłku chorobowego. Według bowiem § 14 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 lutego 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru i obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego (Dz.U. Nr 19, poz. 95), w razie ponownego powstania prawa do zasiłku chorobowego w czasie zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy, zasiłek chorobowy oblicza się na nowo, jeżeli przerwa między okresami pobierania zasiłku trwała co najmniej jeden miesiąc kalendarzowy.

Postępowanie kasacyjne nie potwierdziło także zasadności zarzutu naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadcze-

niach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

V. Z dotychczasowych uwag wynika, że zmiana wynagrodzenia za pracę z dnia 1 listopada 1995 r. nie miała znaczenia dla wymiaru przysługującego Markowi P. zasiłku chorobowego. To czyni bezprzedmiotowym zarzut skarżącego dotyczący naruszenia przepisów postępowania, który zmierzał w kierunku podważenia ustalenia o nieskuteczności prawnej zmiany wynagrodzenia za pracę z dnia 1 listopada 1995 r.

Ze względów edukacyjnych należy jednak odnieść się do tej kwestii. Sąd Najwyższy podziela pogląd Sądu drugiej instancji, kwestionowany w kasacji, że okoliczności dokonania zmiany warunków wynagrodzenia za pracę od 1 listopada 1995 r. wskazują jednoznacznie, iż jej celem było uzyskanie przez wnioskodawcę korzystniejszych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Podwyżki zasadniczego wynagrodzenia za pracę dla Marka P. z 305 zł w październiku do 50.000 zł w listopadzie nie uzasadniały żadne okoliczności obiektywne dotyczące pracy - ani jego awans zawodowy (zmianie zarobków nie towarzyszyła zmiana warunków pracy), ani zła (jak wynika z dokumentów podatkowych) kondycja finansowa Spółki, ani potencjalne możliwości ubezpieczonego - ze względu na stan jego zdrowia - w przyszłości. Merytoryczna zasadność zmiany warunków płacy budzi wątpliwości również ze względów podmiotowych; została dokonana między małżonkami – osobami, na których ciąży wzajemny, ustawowy obowiązek alimentacyjny, których interesy majątkowe z natury rzeczy są, a przynajmniej powinny być, zbieżne.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² KPC, orzekł jak w sentencji.

=====